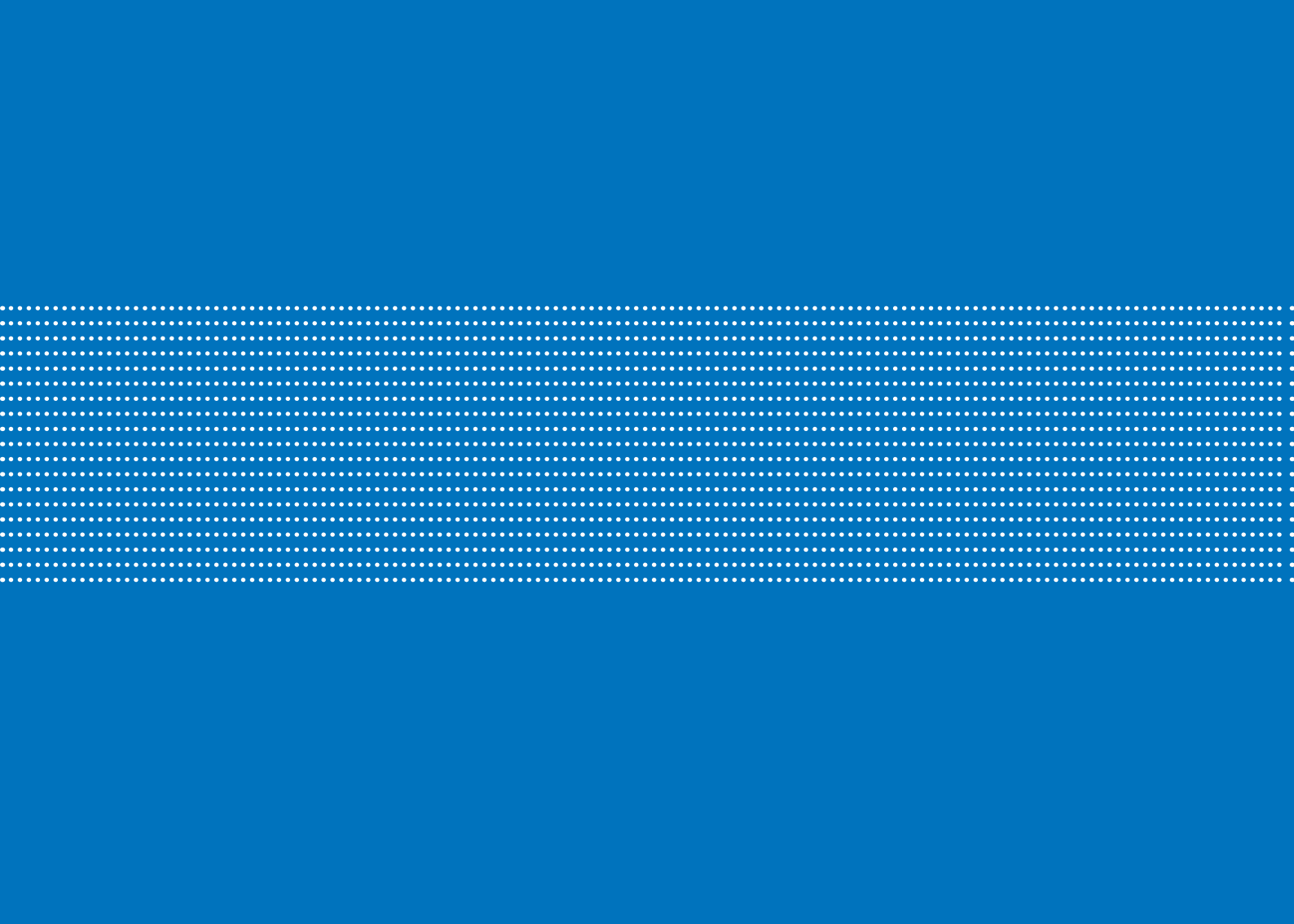

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دیپلماسی اقتصادی؛ دیپلماسی تکنولوژی

گزارشی مسأله محور در تحول ضد تحریمی روابط خارجی

- ناشر: دبیرخانه شورای راهبردی سازمان بسیج اساتید کشور
- محل نشر: تهران
- چاپ: شرکت پیام‌آوران نشر روز
- نوبت چاپ: اول
- شمارگان: محدود
- آدرس: تهران - خیابان انقلاب - نبش فخر رازی - پلاک ۱۲۴۶
- تلفن: ۶۶۹۷۵۶۳۹
- پست الکترونیکی: org.18@basijasatid.ir

فهرست مطالب

بخش اول: کلیات و مفاهیم

درآمد.....	۷
مقدمه.....	۱۱
وزارت امور خارجه در بیانان رهبر فرزانه انقلاب اسلامی مدظله العالی.....	۱۲
بخش دوم: دیپلماسی اقتصادی؛ دیپلماسی تکنولوژی	
دیپلماسی اقتصادی، انتخاب یا ضرورت.....	۱۵
سیاست‌های مرتبط با روابط خارجی در اقتصاد مقاومتی.....	۱۶
رویکرد اقتصاد مقاومتی ابلغی ازسوی مقام معظم رهبری.....	۱۷
قدرت نرم.....	۱۸
عوامل مؤثر در قدرت نرم.....	۱۹
ابتناء اقتصاد مقاومتی بر دانش و تکنولوژی.....	۱۹
ظرفیت‌های اقتصادی علم و تکنولوژی در ایران.....	۲۱
همکاری‌های جنوب - جنوب؛ ظرفیت‌ها و ضرورت‌ها.....	۲۳
الف : ظرفیت‌های موجود در کشورهای جنوب.....	۲۴
ب: ضرورت‌های توسعه همکاری بین کشورهای جنوب.....	۲۵
ظرفیت تجارت با کشورهای همسایه.....	۲۶
اقدام عمده وارداتی در کشورهای همسایه.....	۲۸
کشورهای اصلی مبدأ واردات در کشورهای همسایه.....	۲۹

۲۹	 ظرفیت‌های خدمات مهندسی
۳۲	 ظرفیت عضویت ایران در سازمان‌های بین‌المللی اقتصادی
۳۴	 اشتغال جوانان و دپلماسی اقتصادی
۳۶	 امکان کشت فراسرزمینی و اشتغال نیروی انسانی در برزیل
۳۶	 کشت فراسرزمینی در برزیل
۳۸	 اعزام و اشتغال نیروی انسانی
۳۹	 پیشنهاد چند برنامه اجرایی برای دستگاه روابط خارجی
۳۹	 تغییرات در وزارت امور خارجه
۳۹	 ساماندهی مجدد کمیسیون‌های مشترک اقتصادی با دیگر کشورها
۴۰	 تربیت و اعزام سفرای اقتصادی
۴۱	 تشکیل کنسرسیوم‌های بزرگ صادراتی
۴۳	 الف) ظرفیت‌ها
۴۴	 ب) فرصت‌ها
۴۴	 ج) هدف‌گذاری اقتصادی (۴۷۰ میلیارد دلار)
۴۵	 صنعت فضایی؛ حوزه‌های بی‌بدیل در اقتصاد مقاومتی
۴۶	 اهمیت تجاری کردن یافته‌های تحقیقاتی کشور در حوزه فضایی
۴۶	 حوزه‌های مختلف برای تجاری کردن دستاوردهای فضایی
۴۷	 جایگاه مهم ایران در باشگاه جهانی صنعت فضایی
۵۰	 نتیجه‌گیری و جمع‌بندی

درآمد

ظرفیت‌های مادی و معنوی دست‌نخورده و بکر کشور و چگونگی بهره‌برداری بهینه از آن، از دیرباز تاکنون، در صدر مسائل ایران امروز قرار دارد. اخبار تلخ و تحلیل‌های اقتصادی که فلان محصول ایرانی به نام کشوری دیگر در جهان عرضه و شناخته شده است و یا اینکه فلان اثر ملی و یا شخصیت فرهنگی ایران، در مجامع عمومی به نام کشوری دیگر به ثبت رسیده است و از این دست مسائل در حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی به وفور می‌توان سراغ گرفت. حوزه‌های مغفولی مانند ترانزیت، سوآپ، گردشگری، صنایع دستی و ... از جمله مواردی هستند که کارشناسان بالاتفاق معتقدند درآمد حاصل از آنها به راحتی می‌تواند جایگزینی مناسب برای درآمدهای نفتی کشور باشد.

این مشکل در حوزه بین‌الملل نیز وجود دارد و جمهوری اسلامی در بسیاری از زمینه‌ها و ظرفیت‌های محیط بین‌الملل خود یا بی‌بهره است و یا کم‌اثر ظاهر می‌شود.

با این وصف اگر سیاست خارجی هر کشوری را دنبالهٔ سیاست داخلی آن کشور بدانیم، ظاهراً ویروس بی‌توجهی به داشته‌ها و ظرفیت‌های خدادادی در سیستم داخلی به عرصه سیاست خارجی نیز سرایت کرده و آن را از لحاظ کارآمدی، تهی کرده است. از سوی دیگر دستگاه دیپلماسی در کشورها موتور محرکه اقتصادی دولت به‌شمار می‌رود؛ با نگاهی اجمالی به کارکردهای هر

کشور و نوع روابط آنها با سایر دولت‌ها، به راحتی می‌توان به غلبه اقتصاد بر سیاست در رفتارهای دیپلماتیک آنها پی برد. حتی در انتخاب وزرای خارجه و سفرها نیز توجه به مسائل اقتصادی و ظرفیت‌سازی برای تبادلات گسترده و آسان اقتصادی با کشور موردنظر، به وضوح قابل مشاهده است. استفاده از تیم قوی رایزنی‌های اقتصادی در نمایندگی‌های خارجی نیز این ادعا را ثابت می‌کند.

از سوی دیگر مطالعه موردی کشورهای موفق و پیشرو در حوزه اقتصادی نشان می‌دهد که روابط اقتصادی خارجی از جمله پیشران‌های مهم این موفقیت به‌شمار می‌رود.

همچنین ظرفیت‌ها و زمینه‌های فعالیت اقتصادی در دنیا آنقدر وسیع و متنوع است که اگر دولتی اراده ظهور و بروز اقتصادی و ایجاد یک ارتباط مؤثر اقتصادی در خارج از کشور را داشته باشد، می‌تواند با یک برنامه‌ریزی صحیح و عالمانه طی یک دوره، تأثیرات مستقیمی را در اقتصاد ملی بر جای بگذارد.

گزارش سوم راهبردی که پیش روی شما مخاطب عزیز و فرهیخته قرار دارد به موضوع مهم اقتصاد در حوزه روابط بین‌الملل می‌پردازد و از این منظر به موضوع ضرورت ایجاد تحول در وزارت امور خارجه پرداخته و ضمن ارائه پیشنهادات اجرایی، به یک نمونه از کشورهای هدف نیز اشاره می‌کند. نگاه ظرفیت‌های بکر و بالقوه روابط اقتصادی در محیط بین‌الملل را برشمرده و شاهد مثالی نیز بر ادعای خود در گزارش ذکر می‌کند.

این گزارش نشان می‌دهد چگونه می‌توان به‌خصوص در شرایط تحریم‌های ظالمانه از یک ظرفیت مغفول ملی در مسیر رشد و پیشرفت اقتصادی سود جسته و به ارتقاء ساخت درونی قدرت رسید.

در شرایط امروز کشور نیز که اقتصاد مقاومتی از جمله راهبردهای مؤثر در برون رفت از وضعیّت فعلی و رسیدن به ایستگاه مطلوب اقتصاد ملی است، نمی‌توان به راحتی از کنار کم‌کاری‌ها در حوزه روابط خارجی اقتصادی عبور کرد. مهم‌تر اینکه در بسته اقتصاد مقاومتی ابلاغی از سوی رهبر معظم انقلاب، در بندهای گوناگون به ضرورت و اهمیت این حوزه توجّه شده است. کوتاه سخن اینکه اگر پنجره‌های تنفسی برای اقتصاد ایران در آن سوی مرزها گشوده نشود، نمی‌توان انتظار رشدی پایدار را در اقتصاد و تجارت ایران داشت و این مهمّ با تحوّل در ساختار و نگاه مدیران ارشد کشور امکان‌پذیر خواهد بود.

از این‌رو نگاه راهبردی، روحیه جهادی و برنامه‌ای مدوّن و مستمرّ می‌تواند به روابط خارجی اقتصادی ما را پایدار کرده، آن را توانمند نموده و در اختیار اقتصاد ملی قرار دهد و در نتیجه جمهوری اسلامی را در عداد کشورهای پیشرو در این حوزه جای دهد.

دکتر محسن شاطرزاده ارائه‌کننده این گزارش به صحن شورای راهبردی جنبش استادی کشور، دارای سوابق مناسب علمی و اجرایی در داخل و خارج کشور است که این ویژگی، بر استحکام گزارش مسأله‌محور برای رفع یک معضل در روابط خارجی آن می‌افزاید. ضمن تشکّر از ایشان که زحمت تهیّه این گزارش را پذیرفتند، توجّه شما فرهیخته گرانقدر را به مطالعه آن جلب می‌نماییم.

دبیر شورای راهبردی سازمان بسیج اساتید کشور

بخش اول کلیات و مفاهیم

مقدمه

در دنیای امروز درهم تنیدگی منافع ملی کشورها از یک سو و درهم پیچیدگی اقتصاد جهانی از سوی دیگر موجب بروز دیدگاه‌های نوینی در تنظیم روابط بین‌الملل شده است. اکثر کشورهای پیشرفته در راستای حفظ منافع ملی خود، افزایش ثروت ملی از طریق توسعه روابط بین‌الملل را در دستور کار خود داشته و دارند. دستگاه مسئول تنظیم روابط بین‌الملل در دولت‌ها؛ وزارت امور خارجه آن کشور است، اما نوع وظایف محوله به وزارت امور خارجه بر اساس نوع نگاه و رویکرد هر دولت، به طور متفاوتی تعریف می‌شود. اصولاً دو رویکرد در تعریف دستگاه دیپلماسی کشورها وجود دارد:

الف: رویکرد سیاسی - امنیتی: وزارت امور خارجه

ب: رویکرد سیاسی - اقتصادی: وزارت روابط خارجی

بدین ترتیب دستگاه متولی دیپلماسی در کشورهایی که رویکرد سیاسی - امنیتی در اولویت قرار دارد، "وزارت امور خارجه" و در کشورهایی که رویکرد سیاسی - اقتصادی دارای اولویت است، "وزارت روابط خارجی" نامیده می‌شود. اما در سال‌های بعد از جنگ جهانی دوم اکثر کشورهای جهان (به‌خصوص کشورهای توسعه یافته) رویکرد خود را به تولید ثروت ملی از طریق توسعه روابط خارجی به‌ویژه توسعه روابط اقتصادی معطوف داشته‌اند. از این‌رو امروزه بیش از ۹۵ کشورها در جهان دارای "وزارت روابط خارجی" هستند و نگاه خود را از حالت "سیاسی - امنیتی" به وضعیت "سیاسی - اقتصادی" تغییر داده‌اند. از این‌رو وزارت روابط خارجی جایگاه مهم و نقش پررنگ و مهمی در حوزه اقتصاد کشورها و تولید ثروت ملی ایفا می‌کند.

وزارت امور خارجه در بیانات رهبر فرزانه انقلاب اسلامی مظلله

مروری بر سخنان و فرمایشات مقام معظم رهبری در دیدارهای مختلف با سفرا و مسئولان دولتی؛ بیانگر عمق نگاه راهبردی ایشان به وظایف وزارت امور خارجه است و وظیفه این وزارتخانه را بسیار فراتر از آنچه وجود دارد تعریف می کنند؛ امری که بار مسئولیت وزرای امور خارجه را در انجام وظایف خود بسیار سنگین می کند. ایشان در دیدار با سفرا می فرمایند:

مجموع وزارتخانه های کشور متولی سیاست داخلی و وزارت امور خارجه به تنهایی متولی اجرای سیاست خارجی است، به عبارتی وزارت امور خارجه وظیفه ای معادل مجموع وزارتخانه های دیگر و آن هم در خارج از کشور را برعهده دارد.

ایشان در ملاقات دیگری با سفرا می‌فرمایند:

یک دیپلماسی هوشمندانه و فعال می‌تواند دستاوردهای بسیار مهم سیاسی، اقتصادی، انسانی و اجتماعی به همراه بیاورد که با هیچ حرکتی از جمله جنگ‌های پرهزینه و پرخطر نیز حاصل نمی‌شود و این واقعیت نشان‌دهنده وزن و جایگاه دستگاه دیپلماسی در مجموعه مدیریت یک کشور است. تحرک بالا لازمه لاینفک دیپلماسی است و باید مورد توجه جدی قرار داشته باشد.

بر این اساس تحول و بازنگری اساسی در وظایف وزارت امور خارجه کشور مان و تبدیل آن به وزارت روابط خارجی که بتواند نقش مهمی در پیشرفت اقتصادی کشور ایفا کند، ضروری به نظر می‌رسد.

بخش دوم

دیپلماسی اقتصادی؛ دیپلماسی تکنولوژی

دیپلماسی اقتصادی، انتخاب یا ضرورت

در شرایط خاص و دوران سخت تحریم‌ها و فشار اقتصادی همه‌جانبه استکبار جهانی به سرکردگی آمریکا؛ به فعلیت رساندن همه ظرفیت‌های اقتصادی درونی کشور و به تعبیر مقام معظم رهبری اقتصاد مقاومتی؛ ضرورت و وظیفه‌ای همگانی است. از دیگر سو یکی از دستگاه‌های مهم و وظیفه‌مند برای تحقق اقتصاد مقاومتی نیز وزارت امور خارجه است. بدیهی است در این شرایط خطیر و حسب تأکیدات رهبر معظم انقلاب مبنی بر تحقق اقتصاد مقاومتی؛ تکیه بر دیپلماسی اقتصادی یکی از نیازهای ضروری کشور است. فارغ از وظیفه ذاتی دستگاه‌ها و بنگاه‌های اقتصادی و تولیدی کشور، وزارت امور خارجه نیز موظف است همراه و همپای سایر دستگاه‌ها نسبت به تولید و افزایش ثروت ملی با ابزار دیپلماسی اقدام نماید. ظرفیت‌های عظیم و مغفول کشور به گونه‌ای است که به جرأت می‌توان ادعا کرد با ابزار دیپلماسی و از طریق توسعه دیپلماسی

اقتصادی، دیپلماسی تکنولوژی، صادرات کالا و خدمات مهندسی، امکان افزایش حداقل سه برابری ثروت ملی وجود دارد و به راحتی می توان اقتصاد بدون نفت را تحقق بخشید.

سیاست های مرتبط با روابط خارجی در اقتصاد مقاومتی

مروری بر سیاست های ابلاغی اقتصاد مقاومتی نشان می دهد بیش از نیمی از سیاست های ابلاغی مقام معظم رهبری درخصوص اقتصاد مقاومتی مربوط به حوزه روابط خارجی است و این امر بار مسئولیت وزارت امور خارجه را سنگین تر کرده و ضرورت برنامه ریزی و توجه مضاعف به حوزه دیپلماسی اقتصادی را دو چندان می کند. نگاهی اجمالی به برخی از این سیاست ها گویای اهمیت این موضوع است:

- پیشنهادی اقتصاد دانش بنیان و افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش بنیان
- استراتژی تأمین امنیت غذایی
- حمایت همه جانبه و هدفمند از صادرات کالاها و خدمات به تناسب ارزش افزوده
- گسترش خدمات تجارت خارجی و ترانزیت و زیرساخت های مورد نیاز
- استفاده از سازوکار مبادلات تهاتری برای تسهیل مبادلات در صورت نیاز
- توسعه پیوندهای راهبردی و گسترش همکاری و مشارکت با کشورهای منطقه و جهان بویژه همسایگان
- استفاده از دیپلماسی در جهت حمایت از هدف های اقتصادی

- استفاده از ظرفیت‌های سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای

رویکرد اقتصاد مقاومتی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری

بی‌شک اجرای اقتصاد مقاومتی در عمل منوط به ویژگی‌هایی است که در ابلاغیه رویکردهای اقتصاد مقاومتی از سوی مقام معظم رهبری ارائه شده است و هرگونه کاستی در این رویکردها منجر به عدم اجرای صحیح اقتصاد مقاومتی شده و موجب میشود این برنامه ضروری در حد شعار باقی بماند. قطعاً وزارت امور خارجه نیز از این امر مستثنی نبوده و هرگونه برنامه‌ریزی برای اجرای اقتصاد مقاومتی از طریق توسعه دیپلماسی اقتصادی منوط به رعایت این رویکردها خواهد بود:

- جهادی
- انعطاف‌پذیر
- فرصت‌ساز
- مولّد
- درون‌زا
- پیشرو
- برون‌گرا

تأمل در هریک از این رویکردها به خوبی نشان دهنده حساسیت و اهمیت طراحی لازم برای دیپلماسی اقتصادی است.

از این رو اجرای چنین امر خطیری بدست افرادی با روحیه ایثار و از خود گذشتگی، با ایمان راسخ و در یک کلام جهادی ممکن بوده و سپردن این کار به غیر افراد جهادگر، این مهم را به سر منزل نخواهد رساند.

قدرت نرم

تا سه دهه قبل ادبیات سیاسی دربارهٔ سنجش میزان قدرت یک کشور، بر مبنای قدرت سخت و محاسبه عده و عده نظامی یک کشور بود، اما با گسترش و پیچیدگی ارتباطات میان مردم و دولتها از سه دهه گذشته تاکنون، مؤلفه قدرت نرم نیز به آن افزوده شده است. جوزف نای در سال ۲۰۰۴ فرضیه قدرت نرم را چنین تعریف می کند:

- توانایی تاثیرگذاری بر دیگران برای کسب نتایج مطلوب از طریق جذابیت به جای اجبار یا تطمیع
- راه موفقیت در سیاست های جهانی (جوزف نای - دانشگاه هاروارد - ۲۰۰۴)

بر این مبنا وظایف وزارت امور خارجه پیچیده تر شده و لزوم طراحی های جدید برای دستیابی روزافزون به قدرت نرم بیشتر خواهد بود. امری که دشمنان نظام اسلامی تمام همت خود را برای مقابله با انقلاب اسلامی روی آن متمرکز کرده اند. مروری بر عوامل تأثیر گذار، نشان از اهمیت توجه به دیپلماسی عمومی، رسانه ها و ابزارهای سایبری و نیز دانش و تکنولوژی دارد.

عوامل مؤثر در قدرت نرم

- دیپلماسی عمومی: ارتباطات گسترده با اقشار تأثیرگذار اجتماعی (دانشجویان، اساتید، هنرمندان، روزنامه‌نگاران، علما، زنان و...)
- رسانه‌ها (ماهواره، اینترنت، شبکه‌های اجتماعی، روزنامه، خبرگزاری، کتاب، فیلم، سینما و...)
- ابزارهای سایبری و نرم‌افزاری
- دانش و تکنولوژی: رسیدن به مرجعیت علمی و فنی و حضور در مرزهای دانش و ایجاد اقتدار و غرور ملی و جهانی امروزه دانش و تکنولوژی ازجمله مهمترین ابزارهای سلطه در اختیار دولتهای استکباری است که با در انحصار گرفتن دانش و تکنولوژی پیشرفته، سعی در ادامه سلطه‌گری و استثمار کشورهای در حال توسعه و تحمیل سیاست‌های دیکته شده خود دارند. به عبارتی دانش و تکنولوژی در عصر حاضر به عنوان یک ابزار مهم در خدمت قدرت غربی‌های سلطه‌گر است و لازمه حضور در باشگاه کشورهای قدرتمند، تسلط بر علوم و تکنولوژی‌های پیشرفته و توسعه دیپلماسی تکنولوژی می‌باشد؛ امری که وزارت امور خارجه ایران باید ساختارهای مناسبی را برای این مهم طراحی کرده و تحولی را در وضع موجود ایجاد کند.

ابتناء اقتصاد مقاومتی بر دانش و تکنولوژی

در ابلاغ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، تأکید بر اقتصاد دانش‌محور و تکیه بر پیشتازی اقتصاد دانش‌بنیان همواره مورد اهتمام قرار می‌گیرد. همچنین در اقتصاد دانش‌بنیان تولید ارزش افزوده با تکیه بر دانش و فناوری ایجاد می‌شود. بنابراین بطور خلاصه اقتصاد دانایی محور عبارت است از:

• اقتصاد متکی بر تولید؛ توزیع و مصرف دانایی و اطلاعات. در این اقتصاد دانایی، محرک اصلی رشد؛ ایجاد ثروت و اشتغال در تمامی رشته فعالیت‌هاست.

به عبارت دیگر دانایی زمانی به ظرفیت کامل خود می‌رسد که بتواند ارزش اقتصادی پیدا کند. بنابراین اولویت دیپلماسی اقتصادی باید بر توسعه و صادرات محصولات دانش‌بنیان باشد. این امر ضرورت توجه به دیپلماسی تکنولوژی را روشن‌تر می‌کند.

ظرفیت‌های اقتصادی علم و تکنولوژی در ایران

الزامات دیپلماسی اقتصادی و دیپلماسی تکنولوژی حکم می‌کند که شناخت مناسبی از ظرفیت‌های اقتصادی کشور در حوزه‌های اقتصادی و تکنولوژی در وزارت امور خارجه وجود داشته باشد. ذیل به برخی از این ظرفیت‌های بزرگ اشاره می‌شود:

- تولید ناخالص داخلی بر اساس قدرت خرید: ۱۸۵۰ میلیارد دلار (گزارش بانک جهانی) هجدهمین اقتصاد بزرگ دنیا
- حجم تجارت خارجی (صادرات و واردات): ۱۷۵ میلیارد دلار
- نیروی کار: ۲۵ میلیون نفر (اولین کشور در خاورمیانه و غرب آسیا)
- تولید فولاد: ۳۰ میلیون تن در سال (برنامه ۱۴۰۴: ۵۵ میلیون تن در سال)
- استخراج معدن: ۶۵۰ میلیون تن در سال (برنامه: ۱۲۰۰ میلیون تن در سال)
- تولید خودرو: ۱۰۴ میلیون در سال (برنامه: ۳۰۵ خودرو در سال)
- تولید و نصب نیروگاه و تجهیزات نیروگاهی: ۵۸۰۰ مگاوات در سال
- تولید تراکتور: ۱۷۵۰۰ در سال (برنامه: ۵۵۰۰۰ در سال)
- تولید شکر: یک و نیم میلیون تن در سال (برنامه: ۳ میلیون تن در سال)
- تولید سرامیک: ۳۸۰ میلیون متر مربع در سال
- استخراج سنگ آهن: ۳۵ میلیون متر تن در سال
- تولید سیمان: ۵۵ میلیون تن (برنامه ۱۴۰۴: ۸۵ میلیون تن)

- نرخ تولید علم: ۲۶ درصد در سال (۱۱ برابر متوسط جهانی)
 - رتبه اول در خاورمیانه و آسیای مرکزی و آسیای غربی در رشته‌های:
 - نانو تکنولوژی
 - بایو تکنولوژی
 - هسته‌ای
 - هوا و فضا
 - سلول‌های بنیادی
 - پزشکی
 - داروهای نو ترکیب
 - تعداد دانشگاه‌ها در کشور: ۱۸۵۰ دانشگاه
 - تعداد مراکز تحقیقاتی در کشور: ۸۰۰ مرکز تحقیقاتی
 - تعداد دانشجویان دانشگاه‌ها: ۴,۲۰۰,۰۰۰ نفر (۵۵,۰۰۰ دانشجو در هر یک میلیون نفر: اولین کشور در میان کشورهای اسلامی و منطقه خاورمیانه)
- این ظرفیت‌های عظیم در کشور مبین آن است که بکارگیری یک دیپلماسی فعال در حوزه‌های مختلف اقتصادی و تکنولوژی می‌تواند کمک شایانی به تولید ثروت ملی و افزایش رفاه عمومی و توسعه و پیشرفت کشور باشد امری که تاکنون دستگاه

دیپلماسی کشور از آن غفلت کرده است. علاوه بر ظرفیت‌های یاد شده؛ ظرفیت‌های متعدد دیگری در کشور وجود دارد که ذیلاً بطور خلاصه به برخی از آنها می‌توان اشاره کرد و با بکارگیری هر کدام از این ظرفیت‌ها در دستگاه دیپلماسی کشور و تقویت دیپلماسی اقتصادی می‌توان بهره دو چندانی به کشور رساند:

- ظرفیت‌های نفت و گاز و پتروشیمی
- ظرفیت‌های برق و انرژی
- ظرفیت‌های معدنی
- ظرفیت‌های ترانزیتی
- ظرفیت‌های کشاورزی و صنایع غذایی
- کشاورزی فراسرزمینی (امنیت غذایی)
- ظرفیت‌های پزشکی
- ظرفیت‌های جغرافیایی و مزیت‌های سرزمینی (ایران چهارراه اتصال شرق - غرب و شمال - جنوب و دارای ظرفیت بالا برای تبدیل شدن به هاب منطقه)

همکاری‌های جنوب - جنوب؛ ظرفیت‌ها و ضرورت‌ها

علاوه بر ظرفیت‌های داخلی، ظرفیت‌های بی‌شماری در کشورهای در حال توسعه موسوم به کشورهای جنوب وجود دارد که با یک

دیپلماسی اقتصادی فعال و استفاده بهینه از آن ظرفیت‌هایی توان بهره‌شایانی در تولید ثروت ملی و بسط قدرت نرم کشور داشت.

الف: ظرفیت‌های موجود در کشورهای جنوب

- منابع عظیم انرژی
- مواد اولیه و معادن بی‌شمار
- هزینه پایین نیروی کار
- وفور نیروی انسانی تحصیل کرده، با دانش و تخصص بالا
- هزینه پایین تولید
- ظرفیت عظیم تجاری: بیش از ۱۵۰۰۰ میلیارد دلار
- جمعیت گسترده: بیش از ۷۵ درصد جمعیت جهان
- حجم پروژه‌ها تا سال ۲۰۲۰: ۱۲۰۰۰ میلیارد دلار
- حجم تجارت حلال در کشورهای اسلامی: ۶۰۰۰ میلیارد دلار
- حجم پروژه‌ها در کشورهای حوزه خلیج فارس تا سال ۲۰۲۰: ۳۵۰۰ میلیارد دلار
- پیمان‌های همکاری متعدد: اکو - گروه ۸ - سازمان همکاری‌های اسلامی - جنبش غیرمتعهدها - گروه بریکس - گروه ایپاس - مرکوسول - آسه آن - پیمان شانگهای - اتحادیه آفریقا - اتحادیه عرب - اونسور

کشورهای جنوب موتور محرک اقتصاد جهانی در دهه آینده هستند.

ب: ضرورت‌های توسعه همکاری بین کشورهای جنوب

- ضرورت ایجاد چرخه کامل تولید و حفظ ارزش افزوده تولیدات از مواد اولیه تا محصول نهایی در کشورهای جنوب
- ضرورت غلبه بر استثمار و بهره‌کشی نوین کشورهای شمال نسبت به کشورهای جنوب
- مثال استثمار جدید: شرکت‌های چند ملیتی و صاحب برند (کشورهای شمال)
- تولید در کشورهای جنوب
- عدم استفاده کشورهای جنوب از ارزش افزوده تولیدات
- برندهای جهانی: مالک یک سوم تولید ناخالص جهانی
- ارزش تولیدات یکصد برند برتر دنیا مستقر در کشورهای شمال: معادل ارزش تولید ناخالص بیش از ۶۵ کشور جهان
- درآمد کشورهای جنوب از تولیدات برندهای جهانی: کمتر از ۲۰ درصد صاحبان برند
- ضرورت توسعه دانش فنی و تکنولوژی در کشورهای جنوب
- ضرورت گسترش تبادلات تجاری میان کشورهای جنوب

ظرفیت تجارت با کشورهای همسایه

ایران جزو معدود کشورهای جهان است که با ۱۵ کشور همسایگی دارد. این موقعیت ویژه جغرافیایی ایجاب می کند وزارت امور خارجه توجه به همسایگان را در اولویت قرار داده و با بکارگیری دیپلماسی اقتصادی فعال، هدف گذاری مناسبی در تأمین نیازهای وارداتی کشورهای همسایه داشته باشد. نگاهی به حجم تجارت خارجی (مجموع صادرات و واردات) این ۱۵ کشور نشان از رقم بسیار بالای ۲۳۰۰ میلیارد دلاری دارد که اگر تنها ۱۰ درصد از آن توسط وزارت امور خارجه هدف گذاری شود، رقمی نزدیک به ۲۳۰ میلیارد دلار معادل ۵ برابر صادرات نفتی ایران خواهد شد که می تواند در اقتصاد ایران تأثیر شگرفی

ایجاد کند. امری که تاکنون کمتر بدان پرداخته شده است. نگاهی به میزان واردات و صادرات تعدادی از کشورهای همسایه، نشان از قابلیت‌های بی‌نظیر ایران در صادرات به آن کشورها دارد:

آمار بر مبنای میلیارد دلار و برگرفته از سایت: The Observatory of Economic Complexity

کشور	کل تجارت خارجی	واردات	صادرات
روسیه	794	324	470
عربستان	378	118	260
ترکیه	366	205	161
امارات	335	174	161
قزاقستان	128	44	84
ایران	114	51	63
عراق	89	32	57
عمان	69	27	42
پاکستان	68	43	25
افغانستان	9.5	9	0.5

جمع	2350.5	1027	1323.5
-----	--------	------	--------

اقلام عمده وارداتی در کشورهای همسایه

- روسیه: خودرو (۷ درصد) - دارو (۴ درصد) - لوازم خودرو (۳ درصد) - رایانه (۲,۵ درصد) - کامیون (۱,۵ درصد)
- ترکیه: نفت تصفیه شده (۸ درصد) - شمش آهن (۴ درصد) - طلا (۴ درصد) - خودرو (۳,۶ درصد) - گاز (۳ درصد)
- افغانستان: ذغال سنگ (۱۶ درصد) - نفت تصفیه شده (۱۴ درصد) - آرد گندم (۵ درصد) - سیمان (۴ درصد) - روغن گیاهی (۳ درصد)
- عراق: خودرو (۵ درصد) - شمش فولاد (۴ درصد) - نفت تصفیه شده (۳ درصد) - برنج (۳ درصد) - آرد گندم (۲,۵ درصد)
- امارات: جواهرات (۱۱ درصد) - نفت تصفیه شده (۶ درصد) - طلا (۶ درصد) - خودرو (۵ درصد) - تجهیزات رادیو و تلویزیونی (۴ درصد)
- پاکستان: نفت تصفیه شده (۲۱ درصد) - نفت خام (۱۱ درصد) - روغن پالم (۵ درصد) - خودرو (۲ درصد) - ذغال سنگ (۲ درصد)
- عمان: خودرو (۱۲ درصد) - نفت تصفیه شده (۷,۵ درصد) - سنگ آهن (۴ درصد) - لوله آهنی (۲,۵ درصد) - کامیون (۲ درصد)

کشورهای اصلی مبدأ واردات در کشورهای همسایه

- روسیه: چین (۱۵ درصد) - آلمان (۱۴ درصد) - اوکراین (۵,۵ درصد) - بلاروس (۴,۶ درصد) - ژاپن (۴,۴ درصد)
- ترکیه: آلمان (۱۱ درصد) - چین (۱۰ درصد) - روسیه (۷ درصد) - ایتالیا (۶,۶ درصد) - آمریکا (۶,۴ درصد)
- افغانستان: پاکستان (۲۶ درصد) - ایران (۱۵ درصد) - روسیه (۸ درصد) - چین (۷ درصد) - آمریکا (۷ درصد) - هند (۵,۷ درصد) - آلمان (۴ درصد)
- عراق: ترکیه (۳۳ درصد) - چین (۱۵ درصد) - کره جنوبی (۶ درصد) - آلمان (۵ درصد) - هند (۴ درصد)
- امارات: هند (۱۸ درصد) - چین (۱۷ درصد) - آلمان (۷ درصد) - آمریکا (۶ درصد) - ژاپن (۵ درصد)
- پاکستان: چین (۱۷ درصد) - امارات (۱۵ درصد) - کویت (۹ درصد) - عربستان (۸,۵ درصد) - مالزی (۵ درصد) - ژاپن (۴ درصد)
- عمان: امارات (۲۳ درصد) - ژاپن (۱۳ درصد) - آمریکا (۷ درصد) - هند (۶ درصد) - چین (۵,۴ درصد)

ظرفیت‌های خدمات مهندسی

از دیگر ظرفیت‌های بی‌نظیر کشورمان، توانمندی‌ها و ظرفیت‌های متنوع در صادرات خدمات مهندسی و اجرای پروژه‌های بزرگ در خارج از کشور است. تاکنون بیش از ۲۵۶ پروژه بزرگ و متوسط در بیش از ۳۶ کشور جهان توسط شرکت‌های مختلف بخش خصوصی و دولتی کشورمان به اجرا درآمده که نشان‌دهنده توان تخصصی جمهوری اسلامی ایران در این حوزه

است. دستگاه دیپلماسی نیز بخوبی می تواند در توسعه این ظرفیت به ویژه انعقاد قرارداد مگا پروژه ها با استفاده از اهرم سیاسی اقدام کرده و به بخش های مختلف اقتصاد کشور کمک کند. برخی از این ظرفیت ها برای صادرات خدمات مهندسی، حوزه های مختلف صنعتی زیر است:

صنایع خودرو	صنایع پالایشگاهی	صنایع پتروشیمی
صنایع نیروگاهی	صنایع کشتی سازی	صنایع سیمان
ساخت هواپیماهای سبک کامپوزیت	صنایع تراکتورسازی	صنایع پست های برق
صنایع تجهیزات پزشکی	کارخانجات آرد	صنایع شیر
صنایع ساختمانی	صنایع غذایی	صنایع فولاد
صنایع تجهیزات رادیو تلویزیونی	صنایع دوچرخه سازی	ساخت قطعات خودرو

- ساخت سد و کانال های آبی
- احداث کارخانجات تراکتورسازی

- ساخت نیروگاه‌های آبی و حرارتی
- احداث کارخانجات واگن‌سازی
- احداث کارخانجات خودروسازی و قطعات خودرو
- احداث کارخانه‌های سیمان
- احداث کارخانه‌های مصالح ساختمانی
- احداث کارخانجات لبنیات
- احداث کارخانجات فولادسازی
- ساخت پالایشگاه نفت، گاز و پتروشیمی
- احداث کارخانجات مواد غذایی و نوشابه‌سازی
- ساخت کارخانجات تولید مواد شوینده
- ساخت کارخانجات کشتی‌سازی
- تولید مسکن ارزان قیمت
- سیلوسازی
- راه‌سازی

ظرفیت عضویت ایران در سازمان‌های بین‌المللی اقتصادی

جمهوری اسلامی ایران در دهها سازمان بین‌المللی اقتصادی عضو است و سالیانه میلیون‌ها دلار به عنوان حق عضویت می‌پردازد، اما متأسفانه حتی به اندازه حق عضویت پرداختی خود نیز از این سازمان‌ها بهره‌برداری نمی‌کند. از این رو انتظار می‌رود وزارت امور خارجه بتواند با استفاده از ابزار دیپلماسی فعال، از حداکثر ظرفیت‌ها و منابع مالی و تخصصی این سازمان‌ها در جهت منافع ملی بهره‌برد. برخی از این سازمان‌های بین‌المللی عبارتند از:

- شورای همکاری گمرک‌ها: Customs Co-operation Council (CCC)
- سازمان همکاری‌های اقتصادی: Economic Cooperation Organisation (ECO)
- کمیسیون همکاری‌های اقتصادی و اجتماعی آسیا و اقیانوسیه: Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (ESCAP)
- سازمان غذا و کشاورزی سازمان ملل: Food and Agriculture Organisation (FAO)
- بانک بین‌المللی برای سرمایه‌گذاری بین‌المللی: International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)
- بانک توسعه اسلامی: Islamic Development Bank (IDB)
- همکاری‌های مالی بین‌المللی: International Finance Corporation (IFC)
- سازمان جهانی کار: International Labour Organisation (ILO)

- صندوق بین‌المللی پول: International Monetary Fund (IMF)
- سازمان جهانی استاندارد: International Organisation for Standardisation (ISO)
- سازمان همکاری‌های اسلامی: Organisation of the Islamic Cooperation (OIC)
- سازمان کشورهای صادرکننده نفت: Organisation for Petroleum Exporting Countries (OPEC)
- اجلاس سازمان ملل برای تجارت و توسعه: United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)
- سازمان توسعه صنعتی سازمان ملل: United Nations Industrial Development Organization (UNIDO)
- اجلاس بین‌المللی کار: World Confederation on Labour (WCL)
- سازمان همکاری‌های فضایی آسیا و اقیانوسیه: APSCO
- گروه ۸ کشور اسلامی: D8
- کمیته استفاده صلح آمیز از فضای ماوراء جو: COPUOS
- بانک توسعه آسیایی: ADB
- کمیته همکاری‌های علمی و فنی سازمان همکاری‌های اسلامی: COMSTEC
- شبکه همکاری‌های فضائی کشورهای اسلامی: ISNET

World Bank

UNDP

- بانک جهانی:
- برنامه توسعه سازمان ملل:

اشتغال جوانان و دیپلماسی اقتصادی

ایران از سویی با دارا بودن ۲۵ میلیون نیروی کار، بزرگترین نیروی کار در منطقه را دارد و از طرفی اشتغال جوانان به‌ویژه اشتغال جوانان تحصیلکرده، به یکی از مشکلات و معضلات کشور تبدیل شده است، تاجایی که نرخ بیکاری جوانان تحصیل کرده بطور متوسط به ۲۷ درصد در سطح کشور رسیده است. در حالی که فرصت‌های شغلی بسیاری در سطح بین‌المللی وجود دارد که با اتخاذ دیپلماسی اقتصادی فعال در این زمینه، می‌توان نسبت به اشتغال این دسته از جوانان، تحولی را صورت داد. روشهای مختلفی برای ایجاد اشتغال جوانان در سطح بین‌المللی از طریق کارفرمای خارجی و یا کارفرمای داخلی و یا سازمان‌های بین‌المللی وجود دارد که در این میان وزارت امور خارجه می‌تواند نقش به‌سزایی ایفا کند:

- پیدا کردن فرصت‌های شغلی در خارج از کشور (کارفرمای خارجی)
- ایجاد فرصت‌های شغلی در خارج از کشور (کارفرمای داخلی)
- انجام پروژه در خارج از کشور
- صادرات خدمات مهندسی
- توسعه تجارت

- ارائه خدمات
- ایجاد فرصت‌های شغلی در سازمان‌های بین‌المللی (کارفرمای بین‌المللی)
- مشاغل کارشناسی و مدیریتی
- اجرای پروژه‌های بین‌المللی

نمونه‌های برون‌مرزی زیر، نقش مهم دستگاه دیپلماسی در زمینه ایجاد اشتغال را نشان می‌دهد:

- **عمان:** بیمارستان زنان
- **عراق:** پروژه‌های زیربنایی و خدمات و تجارت
- **برزیل:** کشت فراسرزمینی و پروژه‌های زیربنایی و اشتغال مهندسين و محققين
- **سازمان یونیدو:** اشتغال اساتید و مهندسين و اجرای پروژه‌ها
- **سازمان فائو:** اجرای پروژه‌های بین‌المللی و اشتغال کارشناسان

امکان کشت فراسرزمینی و اشتغال نیروی انسانی در برزیل

با توجه به استراتژی امنیت غذایی و محدودیت منابع آبی در کشور، امکان استفاده از ظرفیت‌های وسیع موجود در سایر کشورها از جمله کشور برزیل با تسهیلات استثنایی از جمله زمین ارزان، آب فراوان، تسهیلات مالی و امکان تملک اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی وجود دارد که قطعاً دستگاه سیاست خارجی کشور بایستی بسترهای لازم برای استفاده نیروی کار ایرانی از این ظرفیت‌ها را در راستای منافع ملی کشور مهیا کند.

کشت فراسرزمینی در برزیل

- تأمین‌کننده ۴۰ درصد مواد غذایی دنیا در سال ۲۰۲۵ (گزارش رسمی فائو)
- وجود ۴۰۰ میلیون هکتار زمین کشاورزی که ۱۰۰ میلیون هکتار آن هنوز زیر کشت نرفته

- نعمت خدادادی بارندگی به میزان متوسط سالیانه ۲۵۰۰ میلیمتر
- امکان تملک ۱۰۰ درصدی توسط اشخاص حقیقی و یا حقوقی خارجی
- امکان خرید یا اجاره ۴۰۰ الی ۹۰۰ هزار هکتار زمین
- امضای تفاهم‌نامه خرید ۴۰۰ هزار هکتار زمین در سال ۱۳۸۹
- قیمت زمین: هر هکتار ۸۰۰ الی ۲۰۰۰ دلار در مناطق مختلف برزیل
- ارائه وام توسعه‌ای با نرخ سود پایین از طرف بانک توسعه صادرات برزیل
- پرداخت وام ۴ درصدی برای خرید زمین و ماشین‌آلات
- مدت بازپرداخت ده ساله وام
- در نظر گرفتن تنفس دو ساله برای بازپرداخت وام
- ارائه تسهیلات به میزان ۸۵ درصد کل سرمایه‌گذاری
- امکان تولید کالاهای با استاندارد حلال و صادرات آن
- امکان اعزام نیروی کار ایرانی تا ۱۰۰ هزار نفر برای اشتغال در برزیل
- واردات بیش از ۲.۵ میلیارد دلار کالای اساسی از برزیل در سال
- امکان خرید مزارع، کارخانجات و کشتارگاه‌ها در برزیل و واردات محصولات تولیدکننده ایرانی از برزیل
- تولید کالای اساسی مورد نیاز کشور اعم از سویا، ذرت، نیشکر و شکر در برزیل (سالیانه ۲ میلیارد دلار) و واردات

کالای تولیدی ایرانی به ایران و صرفه جویی ۵۰۰ میلیون دلاری

اعزام و اشتغال نیروی انسانی

- وجود برنامه علم بدون مرز در برزیل توسط وزارت تکنولوژی برزیل برای جذب نیروی انسانی تحصیل کرده و متخصص از سراسر جهان
- کمبود نیروی تحصیل کرده و متخصص در برزیل به ویژه در حوزه نفت و انرژی (۶۵ درصد نیروی متخصص شاغل در صنعت نفت برزیل خارجی هستند)
- بودجه ۲ میلیارد دلاری در سال برای برنامه علم بدون مرز
- وجود دانشگاه های معتبر و طراز جهانی در برزیل
- امکان اعزام دانشجوی رشته های مهندسی در مقطع دکتری به برزیل
- امکان جذب اساتید و دانشجویان متخصص ایرانی در دانشگاه های برزیل
- امکان اعزام متخصصین و محققین ایرانی به برزیل
- خوش درخشیدن دانشجویان ایرانی در برزیل
- استقبال اساتید برزیلی از دانشجویان ایرانی
- امکان برنامه ریزی برای اعزام ۱۰.۰۰۰ دانشجوی دکتری به برزیل

پیشنهاد چند برنامه اجرایی برای دستگاه روابط خارجی

با توجه به پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های اقتصادی و تکنولوژیک فراوان در کشور که گوشه‌ای از آن ذکر شد و نیز با توجه به شرایط ویژه کشور در حوزه اقتصاد از یکسو و تحریم‌های شدید آمریکا و دولت‌های غربی ازسوی دیگر و در راستای تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، ضرورت ایجاد تحول در ساختار و وظایف وزارت امور خارجه ضروری و فوری به نظر می‌رسد. ازاین‌رو چند برنامه اجرایی پیشنهاد می‌شود:

تغییرات در وزارت امور خارجه

- تغییر نام وزارت امور خارجه به "وزارت روابط خارجی"
- ایجاد معاونت اقتصادی با چهار اداره کل در حوزه‌های تکنولوژی، انرژی، تجارت و بازرگانی و سازمان‌های بین‌المللی اقتصادی
- هماهنگی، هدایت و تولید گری مگا پروژه‌ها در فضای بین‌الملل و در سطح جهانی
- تجدید ساختار شورای هماهنگی روابط خارجی با محوریت صادرات خدمات فنی و مهندسی و کالای تجاری
- تشکیل دفتر همکاری‌های فنی بین‌المللی
- حاکمیت مدیریت جهادی، شجاع، خدمت‌گذار، خستگی‌ناپذیر، جوان و انقلابی در وزارت امور خارجه

ساماندهی مجدد کمیسیون‌های مشترک اقتصادی با دیگر کشورها

- هماهنگی و مدیریت کلیه کمیسیون‌های مشترک با سایر کشورها به‌ویژه همسایگان توسط وزارت روابط خارجی

- ارتباط مستقیم تشکیلات امور بین الملل در سایر وزارتخانه ها و استانداری ها و نهادهای و دستگاه های دیگر با وزارت روابط خارجی
- اولویت اول توسعه همکاری های اقتصادی با همسایگان
- اولویت دوم توسعه همکاری های اقتصادی با کشورهای جنوب: کشورهای جنوب موتور محرک اقتصاد جهانی هستند.
- اولویت سوم توسعه همکاری ها با کشورهای اسلامی و حضور وسیع در بازار تجارت حلال در جهان
- هماهنگی و کمک به برندسازی بین المللی محصولات و شرکت های ایرانی
- استفاده از قدرت خرید پروژه های بزرگ در چانه زنی های سیاسی

تربیت و اعزام سفرای اقتصادی

- تربیت دیپلمات های متخصص و جوان با پشتوانه اقتصادی
- استفاده از پتانسیل مدیران توانمند اقتصادی در سایر دستگاه ها
- استفاده از سفرای اقتصادی افتخاری در بخش خصوصی
- شناسایی ظرفیت های اقتصادی و تکنولوژیکی کشور در حوزه های دارای مزیت
- اولویت اول: دیپلماسی تکنولوژی و خدمات مهندسی
- اولویت دوم: دیپلماسی انرژی

- اولویت سوم: دیپلماسی تجاری و بازرگانی

تشکیل کنسرسیوم‌های بزرگ صادراتی

- تشکیل کنسرسیوم‌های بزرگ صادراتی از شرکت‌های توانمند کشور و حمایت همه‌جانبه از آنها در سطح بین‌الملل
- مطالعه بازار و بازاریابی مگا پروژه‌ها در کشورهای مختلف با استفاده از ارتباطات سیاسی و معرفی کنسرسیوم‌های ایرانی برای انجام آنها
- کمک به حضور شرکت‌های بزرگ خصوصی در بازار بین‌المللی از طریق اتاق بازرگانی
- حضور مؤثر مدیریتی در تصمیم‌گیری‌های بانک توسعه صادرات و صندوق ضمانت صادرات در راستای یکپارچگی سیاست‌های حمایتی
- لابی سیاسی برای استفاده از منابع مالی بانک‌های توسعه‌ای منطقه‌ای و جهانی برای انجام پروژه‌های بین‌المللی توسط کنسرسیوم‌ها و شرکت‌های ایرانی
- ارائه سرویس‌های حقوق و قرارداد‌های بین‌الملل به شرکت‌های صادر کننده
- استفاده بهینه از ظرفیت‌های سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای
- شناسایی و اولویت‌گذاری سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی اقتصادی
- شناسایی ظرفیت‌های اقتصادی سازمان‌های بین‌المللی
- استفاده از ظرفیت‌های بی‌شمار سازمان‌های بین‌المللی در راستای منافع ملی کشور (آموزش - کمک‌های توسعه‌ای

- اجرای پروژه‌ها - منابع مالی و ...)

- شناسایی پتانسیل‌های داخلی اعم از نیروهای متخصص، اساتید دانشگاهی، مدیران توانا و پروژه‌های قابل انجام برای تبادلات و همکاری‌ها با سازمان‌های بین‌المللی اقتصادی
- حضور مؤثر در مدیریت سازمان‌های تخصصی بین‌المللی
- حضور اساتید، دانشمندان و متخصصین کشورمان در پروژه‌های توسعه‌ای، آموزشی، صنعتی و کشاورزی سازمان ملل متحد و دیگر سازمان‌های بین‌المللی در سایر کشورها
- در اختیار گرفتن و تأسیس برخی شعب سازمان‌های بین‌المللی در ایران
- استفاده حداکثری از منابع مالی بانک‌های توسعه‌ای جهانی
- اولویت اول: توسعه همکاری با سازمان یونیدو
- اولویت دوم: همکاری با سازمان فائو
- اولویت سوم: همکاری با سازمان اکو
- اولویت چهارم: همکاری با سازمان همکاری‌های اسلامی
- اولویت پنجم: همکاری با گروه ۸ کشور بزرگ اسلامی (D۸)
- اولویت ششم: همکاری با دفتر برنامه توسعه سازمان ملل (UNDP)
- هدف‌گذاری اقتصادی

الف) ظرفیت‌ها

- ظرفیت‌های صنعتی
- ظرفیت‌های علمی و تکنولوژیک
- ظرفیت‌های دانشگاهی
- ظرفیت‌های نفت، گاز و پتروشیمی
- ظرفیت‌های برق و انرژی
- ظرفیت‌های معدنی
- ظرفیت‌های کشاورزی و صنایع معدنی
- فرصت‌های فراسرزمینی (امنیت غذایی)
- ظرفیت‌های پزشکی
- ظرفیت‌های جغرافیایی و سرزمینی
- ظرفیت‌های ترانزیتی
- ظرفیت‌های نیروی انسانی متخصص

ب) فرصت‌ها

- فرصت همکاری‌های جنوب - جنوب (۱۵۰۰۰ میلیارد دلار)
- فرصت تجارت حلال (۶۰۰۰ میلیارد دلار)
- فرصت تجارت همسایگان (۲۳۰۰ میلیارد دلار)
- فرصت‌های اشتغال
- فرصت‌های سازمان‌های بین‌الملل
- فرصت‌های خدمات مهندسی
- فرصت‌های توسعه‌ای سازمان ملل متحد

ج) هدف‌گذاری اقتصادی (۴۷۰ میلیارد دلار)

- حداقل ۱۰ درصد تجارت با همسایگان (۲۰۰ میلیارد دلار)
- حداقل ۲ درصد تجارت حلال در سطح جهان (۱۲۰ میلیارد دلار)
- حداقل یک درصد همکاری‌های جنوب (۱۵۰ میلیارد دلار)

صنعت فضایی؛ حوزه‌های بی‌بدیل در اقتصاد مقاومتی

- اقتصاد و بازار صنعت فضایی، مصداق واقعی اقتصاد مقاومتی
- صنعتی دانش‌بنیان
- صنعتی بومی و درون‌زا
- صنعتی جهادی
- صنعتی فرصت‌ساز
- صنعتی مولد
- صنعتی پیش‌رو
- صنعتی برون‌گرا

و در یک کلام، صنعت فضایی هم‌راستا با سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است. نگاهی به تجربه تلخ ماهواره‌های ایرانی "مصبح" و "زهره" که طراحی و ساخت آنها در خارج از کشور انجام شد اما در نهایت هیچ‌کدام از کشورهای غربی حاضر به پرتاب آنها نشدند، نشان داد که در این حوزه باید کاملاً به توان تخصصی و بومی تکیه کرد. در حال حاضر ظرفیت عظیم ایجاد شده در این حوزه، امکان ورود کشور به اقتصاد فضایی در سطح بین‌المللی را می‌دهد که طبیعتاً بازاریابی آن به کمک دستگاه روابط خارجی امکان‌پذیر خواهد بود.

اهمیت تجاری کردن یافته‌های تحقیقاتی کشور در حوزه فضایی

حجم سالیانه بازار جهانی در حوزه فضایی، ۷۰ الی ۱۲۰ میلیارد دلار است که رقم قابل توجهی در اقتصاد کشورها محسوب می‌گردد.

حوزه‌های مختلف برای تجاری کردن دستاوردهای فضایی

- محصولات و خدمات کاربردی در حوزه فضایی (سنجش از دور؛ مخابرات؛ ناوبری؛ آموزش از دور؛ پزشکی از دور؛ موقعیت‌یابی و ...)
- انتقال دانش فنی؛ طراحی و ساخت سیستم‌های فضایی
- خدمات آزمایشگاهی و تست‌های فضایی
- آموزش و تربیت نیروی انسانی در حوزه علوم و فنون فضایی

- ایستگاه‌های زمینی هدایت کننده مأموریت‌های فضایی
- تحقیق و توسعه فضایی
- تکنولوژی‌های جدید فضایی
- کمک‌های فنی و مدیریتی در حوزه فضایی

جایگاه مهم ایران در باشگاه جهانی صنعت فضایی

با توجه به ظرفیت و توانمندی کشورهای عضو در باشگاه جهانی فضایی به لحاظ:

- راهبری ماهواره
- قابلیت پرتاب
- راهبری کاوشگر
- اعزام انسان به فضا
- راهبری ایستگاه فضایی و
- اعزام انسان به کره ماه و مریخ

ایران دارای مقام ششم در میان کشورهای عضو این باشگاه است که این مهم، ظرفیت بسیار مناسبی ایجاد می کند تا در فضای بین الملل بتوان سهمی از اقتصاد فضایی را به کشورمان اختصاص داد. بدیهی است نقش دستگاه روابط خارجی کشور در بازاریابی و افروندن ثروت ملی از طریق صادرات خدمات حوزه فضایی؛ نقش مهمی خواهد بود.

ردیف	کشور	راهبری ماهواره	قابلیت پرتاب	راهبری کاوشگر	اعزام انسان به فضا	راهبرد ایستگاه فضایی	اعزام انسان به کره ماه
۱	آمریکا	✓	✓	✓	✓	✓	✓
۲	روسیه	✓	✓	✓	✓	✓	
۳	چین	✓	✓	✓	✓	✓	
۴	ژاپن	✓	✓	✓			
۵	هند	✓	✓	✓			
۶	ایران	✓	✓				
۷	انگستان	✓	✓				
۸	اوکراین	✓	✓				
۹	برزیل و آلمان	✓					

نتیجه گیری و جمع بندی

- تغییر نام وزارت امور خارجه به وزارت روابط خارجی
- تشکیل معاونت های اقتصادی و علم و تکنولوژی در وزارت خارجه یا حداقل یک معاونت اقتصادی و علم و تکنولوژی
- انتخاب و اعزام سفرای اقتصادی
- هماهنگی و مدیریت کلیه کمیسیون های مشترک اقتصادی با دیگر کشورها توسط وزارت روابط خارجی
- تشکیل و هماهنگی و حمایت کنسرسیوم های بزرگ ایرانی برای حضور در پروژه های جهانی
- بازاریابی مگا پروژه ها در کشور های مختلف در سطح جهان با استفاده از ارتباطات سیاسی و معرفی کنسرسیوم های ایرانی برای انجام آنها توسط وزارت روابط خارجی
- استفاده از قدرت خرید در پروژه های بزرگ ملی با سایر کشورها برای چانه زنی های سیاسی
- ارتباط مستقیم تشکیلات امور بین الملل در سایر وزارتخانه ها و دستگاه ها با وزارت روابط خارجی
- کمک به حضور شرکت های خصوصی در بازار بین المللی از طریق اتاق بازرگانی ایران
- حضور وسیع در بازار گسترده تجارت غذای حلال در جهان
- ضرورت استفاده از قدرت نرم در جهان امروز ؛
- جایگاه علم و تکنولوژی و مرجعیت علمی در ایجاد قدرت نرم در جهان ؛

- مدیریت جهادی لازمه اقتصاد مقاومتی و حصول به قدرت نرم؛
- مزیت‌های نسبی ایران امروز از نظر نیروی انسانی تحصیل کرده و جوانان باهوش و نخبه و محقق و مخترع؛
- امکان طی مسیرهای کوتاه در پرکردن خلا تکنولوژیک با کشورهای توسعه یافته با دستیابی به دانش‌های پیشرفته با مدیریتی جهادی و مومن و معتقد و جسور؛
- دستیابی به مرزهای دانش و ایجاد غرور و اقتدار ملی و قدرت نرم جهانی با مدیریت مخلص و مومن جهادی و معتقد به اقتصاد مقاومتی (درون افزا و برون نگر و دانش بنیان)؛
- رسیدن به مرجعیت علمی و تکنولوژیک و تولید ثروت و قدرت و حضور در فعال در صحنه جهانی با مدیریت جهادی؛
- ضرورت پرهیز از تفکرات لیبرالی و تکنوکراتی و لزوم بکارگیری دیپلماسی اقتصادی با تکیه بر سیاستهای اقتصاد مقاومتی
- لزوم گشودن بازارهای جدید خارجی و فرصت‌های فراوان موجود در فضای بین الملل با تکیه بر دیپلماسی اقتصادی
- لزوم شناخت کافی از بازارهای بین المللی و بکارگیری ظرفیت سازمان‌های بین الملل با توسعه دیپلماسی اقتصادی
- لزوم بکارگیری رویکردهای جدید و خلاقانه در وزارت امور خارجه
- لزوم حضور موثر در مدیریت سازمان‌های تخصصی بین المللی
- لزوم استفاده از ظرفیت‌های بی شمار سازمان‌های بین المللی در راستای منافع ملی کشور (آموزش - کمک‌های توسعه‌ای - اجرای پروژه‌ها - منابع مالی و)

- لزوم حضور اساتید و دانشمندان و متخصصین کشورمان در پروژه‌های توسعه‌ای و آموزشی و صنعتی و کشاورزی سازمان ملل و دیگر سازمان‌های بین‌المللی در سایر کشورها
- لزوم استفاده حداکثری از منابع مالی بانک‌های توسعه‌ای جهانی
- لزوم در اختیار گرفتن و تاسیس بعضی شعب سازمان‌های بین‌الملل در کشورمان
- مطالبه از دستگاه دیپلماسی برای گشودن دروازه‌های جدید اقتصادی در خارج از کشور (نگاه داخلی به اقتصاد با توجه به ظرفیت‌های روابط خارجی)
- مطالبه عمومی از دستگاه سیاست خارجی برای اولویت دادن به توسعه روابط اقتصادی خارجی (تکیه بر ظرفیت‌های درونی و توسعه ظرفیت‌های بیرونی)
- مطالبه از دستگاه سیاست خارجی برای توسعه روابط اقتصادی با کشورهای همسایه (فرصت‌های اقتصادی در سیاست خارجی)